

Social- och hälsovårdsutskottet

Statsrådets redogörelse om planen för de offentliga finanserna 2016—2019

Till finansutskottet

INLEDNING

Remiss

Statsrådets redogörelse om planen för de offentliga finanserna 2016—2019 (SRR 1/2015 rd): Ärendet har remitterats till social- och hälsovårdsutskottet för utlåtande till finansutskottet. Tidsfrist: 23.10.2015.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- budgetråd Outi Luoma-aho, finansministeriet
- konsultativ tjänsteman Tanja Rantanen, finansministeriet
- ekonomidirektör Mikko Staff, social- och hälsovårdsministeriet
- socialråd Marjo Lavikainen, social- och hälsovårdsministeriet
- konsultativ tjänsteman Liisa Heinämäki, social- och hälsovårdsministeriet
- konsultativ tjänsteman Sanna Pekkarinen, social- och hälsovårdsministeriet
- jurist Erkki Papunen, social- och hälsovårdsministeriet
- professor Juho Saari, Östra Finlands universitet
- chefsforskare Pertti Honkanen, Folkpensionsanstalten
- ekonomidirektör Kai Ollikainen, Folkpensionsanstalten
- chefsplanerare Veli-Matti Vaden, Folkpensionsanstalten
- överdirektör Marina Erhola, Institutet för hälsa och välfärd (THL)
- forskarprofessor Sakari Hänninen, Institutet för hälsa och välfärd (THL)
- forskare Jouko Karjalainen, Institutet för hälsa och välfärd (THL)
- forskarprofessor Pasi Moio, Institutet för hälsa och välfärd (THL)
- verkställande direktör Soile Kuitunen, Stiftelsen för Rehabilitering
- ordförande Ole Norrback, Pensionärsförbundens intresseorganisation PIO rf
- utbildnings- och sysselsättningssakkunnig Anne Mäki, Invalidförbundet rf
- verksamhetsledare Hanna Heinonen, Centralförbundet för Barnskydd
- verksamhetsledare Marja Tuomi, Förbundet för närstående vårdare och vänner rf
- verksamhetsledare Juha Turtiainen, Pienperheyhdistys ry
- generalsekreterare Vertti Kiukas, SOSTE Finlands social och hälsa rf
- samordnare Hanna Sauli, Finlands Ungdomssamarbete - Allians rf
- verksamhetsledare Satu Helin, Centralförbundet för de gamlas väl ry

Utlåtande ShUU 2/2015 rd

- beställarchef Markku Rimpelä.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- undervisnings- och kulturministeriet
- barnombudsman Tuomas Kurttila, Barnombudsmannens byrå
- Arbetshälsoinstitutet
- Hoitotyön Tutkimussätiö
- Förbundet för mödra- och skyddshem
- Förbundet för Familjevård i Finland rf.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Allmänt

Det ekonomiska läget i Finland är allvarligt som regeringen säger i planen för de offentliga finanserna. Bnp har krympt, arbetslösheten har ökat och befolkningen blir äldre. Allt detta försämrar möjligheterna att få ekonomisk tillväxt samtidigt som utgifterna inom de offentliga finanserna stigit. Den genomsnittliga årliga arbetslöshetssiffran förväntas vara 9,6 procent, och särskilt långtidsarbetslösheten och den strukturella arbetslösheten har stigit snabbt. Efter rambeslutet från förra våren har antalet asylsökande ökat betydligt mer än förutsett. Finlands konkurrenskraft är sämre än i konkurrentländerna och skulden inom de offentliga finanserna har ökat snabbt, enligt redogörelsen. Regeringen har förpliktat sig att täppa till hållbarhetsgapet i de offentliga finanserna genom nödvändiga sparbeslut och strukturella reformer under regeringsperioden. A och O för att kunna minska underskottet i de offentliga finanserna är att sysselsättningen förbättras under ramperioden.

Den planerade reformen av social- och hälsovården ska ge besparingar på tre miljarder och den hör därför till de viktigaste projekten för att undanröja hållbarhetsgapet. Det avsätts sammanlagt en miljon euro 2016 och 2017 för att inleda vårdreformen och inrätta självstyrande områden. Det är nödvändigt att införa reformen som planerat för att social- och hälsovården ska länkas ihop till sammanhållna servicekedjor på alla nivåer. Reformen måste säkerställa klientorienterade tjänster och likvärdig tillgång och tillgänglighet till service med satsningar på arbetsfördelning och personalkompetens. Med satsningar på god primärvård och stor bärbarhet för de ansvariga regionerna går det att få bukt med de ökande kostnaderna till följd av större servicebehov bland befolkningen. Redan när reformen planeras måste verksamhetsenheterna ta fram olika modeller för att uppfylla reformmålen, understryker utskottet.

Regeringen föreslår omfattande nedskärningar inom social- och hälsovårdsministeriets förvaltningsområde. Anslagsnivån påverkas inte bara av regeringsprogrammet, utan också av konjunkturrelaterade faktorer, bland annat förändringar i arbetslöshetssiffran samt befolkningsstrukturen. Under ramperioden ska utgifter inom ministeriets förvaltningsområde sparas in i ersättningar från sjukförsäkringen, bostadsbidrag och arbetslöshetsersättningar. Besparingarna inom sjukförsäkringen avser läkemedelsersättningar och reseersättningar. De kommer alltså att skäras ner ytterligare utöver de nedskärningar som redan gjorts. Också ersättningarna för läkar- och tandläkararvoden och rehabilitering enligt prövning minskar. I början av ramperioden uppgår anslagen

Utlåtande ShUU 2/2015 rd

inom förvaltningsområdet till cirka 13,1 miljarder euro (en ökning med ungefär 360 miljoner euro) och i slutet av perioden till cirka 13,2 miljarder euro.

På årsbasis kan 65 miljoner euro sparas in genom att bostadsbidraget till pensionstagare avvecklas och stödsystemen samordnas. Dessutom ses kriterierna för det allmänna bostadsbidraget över 2016 och därmed minskar anslagsbehovet med 33 miljoner euro på årsbasis under ramperioden. Å andra sidan höjs garantipensionen (ca 23 euro/månad), vilket ökar kostnaderna med ungefär 30 miljoner euro. Utgifterna för grundläggande utkomststöd beräknas stiga med ungefär 15 miljoner euro till följd av en del reformer.

Från och med 2017 är det Folkpensionsanstalten och inte längre kommunerna som står för uträkningen och utbetalningen av grundläggande utkomststöd. Då kommer utgifterna att ingå i statsbudgeten till fullt belopp. Kommunernas medfinansiering (50 procent) beaktas genom att anslagen för grundläggande utkomststöd räknas av från statsandelarna. De totala utgifterna beräknas stiga med knappa 90 miljoner euro vid överföringen eftersom underutnyttjandet av utkomststödet har minskat. Det måste noga följas upp hur utgifterna för utkomststöd påverkas av överföringen och sparåtgärderna, påpekar utskottet.

Utgifterna inom förvaltningsområdet påverkas också av regeringens mål att minska kommunernas kostnader med en miljard euro genom att gallra i de lagstadgade uppgifterna och i skyldigheterna att styra uppgifterna. Enligt planen för de offentliga finanserna ska det i årliga översyner av planen följas upp hur utgiftsbegränsningen i kommunernas ekonomi utfaller. Utgiftsbegränsningen stramas åt årligen i takt med beredningen av de åtgärder som ingår i regeringsprogrammet och som preciseras senare avancerar.

Kommunerna åläggs inga nya lagstadgade eller utvidgade uppgifter eller skyldigheter, som försämrar deras ekonomi varaktigt. Om det dock med hänsyn till de offentliga finansernas samlade intresse undantagsvis föreskrivs om uppgifter eller skyldigheter som varaktigt ökar kommunernas och samkommunernas verksamhetsutgifter, ska finansiella försämringar i den kommunala ekonomin motverkas med högre statsbidrag, gallringar i andra kommunala uppgifter och skyldigheter eller rätt att ta in större inkomster via avgifter.

En del sparåtgärderna inom förvaltningsområdet avser att stärka den kommunala ekonomin, bland annat en översyn av personaldimensioneringen inom äldreården. Åtgärder för att organisera den specialiserade sjukvården effektivare på det regionala planet förväntas minska kommunernas utgifter från och med 2016 (-110 miljoner euro räknat i 2019 års nivå). Ändringarna i den subjektiva rätten till barnomsorg beräknas spara in 62 miljoner euro i kommunerna på årsbasis. Statsandelarna för barnomsorgen skärs ner lika mycket. För att anpassningsmålen i regeringsprogrammet ska nås har regeringen bland annat beslutat låta bli att indexjustera förmåner knutna till folkpensionsindex och levnadskostnadsindex (exkl. utkomststöd) också 2017–2019.

Under ramperioden måste man också försöka påverka boendekostnaderna och minska risken för överskuldssättning för att motverka behovet av det utkomstskydd som är den sista utvägen. Dessutom är det viktigt att tjänsterna utformas så att exempelvis unga som hotas av utslagning kan nås i tid, understryker utskottet.

Utlåtande ShUU 2/2015 rd

Spetsprojekt

Med ett strategiskt program vill regeringen Sipilä fortsätta att genomföra nödvändiga reformer inom fem prioriterade områden. De strategiska valen gäller hälsa och välfärd, sysselsättning, konkurrenskraft och tillväxt, utbildning och kompetens, bioekonomi och ren teknik samt ändring av tillvägagångssätten exempelvis genom att främja digitalisering och avveckla onödig reglering och byråkrati. Med nya arbetssätt och större satsningar på digitala tjänster kan social- och hälsovården sänka sina kostnader och utnyttja sina resurser effektivare.

Inom insatsområdet hälsa och välfärd vill regeringen förvaltningsövergripande främja befolkningens hälsa och satsa mer på tidigt stöd och samtidigt minska skillnaderna i hälsa och välfärd mellan befolkningsgrupperna. Hälsa kan inte främjas bara via hälslo- och sjukvård, utan alla samhällssektorer måste involveras. Tanken är att hälsa och välfärd ska vara ett genomgående tema i besluten inom alla förvaltningsområden. Spetsprojektet för att främja hälsa och minska skillnaderna i hälsa avser att uppmuntra alla ålderskategorier att göra hälsofrämjande vägval i vardagen. Ett av målen är att backa upp en fysiskt aktiv livsstil.

Inom ramen för det strategiska målet i regeringsprogrammet avsätts det 130 miljoner euro 2016–2018 för spetsprojektet hälsa och välfärd. Av beloppet ska 23,5 miljoner euro användas 2016, medan 56,0 miljoner avser 2017 och 50,5 miljoner 2018. Ett av spetsprojekten går ut på att skapa bättre möjligheter att slussa ut personer med partiell arbetsförmåga i arbetslivet. Projektet ska backa upp regeringens mål att höja sysselsättningen till 72 procent. Tanken är dels att antalet sysselsatta ska öka, dels att utgifterna för arbetsförmåga minska och kostnaderna för arbetslöshet och frånvaro sjunka. Under planperioden avsätts 15 miljoner euro för projektet.

Insatsområdet hälsa och välbefinnande är mycket nödvändigt. För att målen ska nås är det mycket viktigt att de sektorsövergripande tillvägagångssätt integreras i förvaltningen, menar utskottet. Samtidigt är det viktigt att beslutsfattandet inom olika politikområden tar fasta på att förbättra folkhälsan och minska skillnaderna i hälsa. Också med ett annat mål träffar regeringen rätt. Nämligen när den vill stödja arbetssätt som uppmuntrar människor i olika åldrar att ta ansvar för sin hälsa och sin livsstil och effektivt genomföra den behandling som de kommit överens om med vårdpersonalen. När befolkningen åldras och servicebehovet därmed ökar måste samhället satsa på att förebygga sjukdomar och bevara människors funktionsförmåga för att kostnaderna för social- och hälsovård inte ska skena iväg.

Ett program för översyn av barn- och familjetjänsterna ingår i spetsprojektet hälsa och välfärd. Målet är att bygga upp ett program med uttalat preventiva och verksamma åtgärder. Målet ska nås genom att den samlade mekanismen för barn- och familjetjänster revideras. Det är bra att regeringen vill stärka basservicen till alla och flytta fokus till prevention, tidigt stöd och behandling. På sikt kan reformen minska kostnaderna för dyra åtgärder i efterskott, exempelvis omhändertagande och vård på institution, och motverka att de unga slås ut i samhället.

Statsandelen till kommunal basservice höjs med 10 miljoner euro för barnskydd och hemhjälp till barnfamiljer 2016—2018 och med 25 miljoner euro 2019. Tilläggsanslaget är särskilt avsett för att verkställa den reviderade socialvårdslagen. Utökningen av hemservicen är tänkt att vara tidigt stöd i rätt tid till familjer för att minska deras behov av barnskydd. Enligt utskottet är det också

Utlåtande ShUU 2/2015 rd

motiverat att regeringen avsätter 4 miljoner euro 2016—2018 till att i samklang med ungdoms-garantin se över processen för tjänster till unga inom social- och hälsovården.

Det är bra att omsorgen om äldre fortfarande lyfter fram vikten av att de gamla kan bo kvar hemma och få service i hemmet samt att insatser för att stötta deras funktionsförmåga har högsta prioritet. Med hjälp av service i hemmet kan de äldre bo kvar hemma så länge som möjligt och samtidigt minska behovet av vård på institution. Ett av spetsprojekten är inriktade på att förbättra hemservicen till äldre och stärka närstående- och familjevården för alla åldersgrupper. Målet är att revidera servicen till äldre och att förankra modeller för bättre villkor för närstående- och familjevårdare för att omsorgen i hemmet ska kunna byggas ut. Syftet är att ge närstående- och familjevårdare mer likvärdiga, bättre samordnade och kostnadssänkande insatser och stötta dem bland annat genom att garantera möjligheter till ledighet. En proposition om ändringar i närståendevården och familjevården kommer enligt uppgifter till utskottet att lämnas till riksdagen under vårsessionen 2016. Eventuella anslagsbehov behandlas i samband med en tilläggsbudgetproposition för 2016.

Sammanlagt ökar statsandelen till närstående- och familjevård med 90 miljoner euro 2017 och med 95 miljoner euro från och med 2018. För hemvård av äldre avsätts det 4,8 miljoner euro 2017 och 2018 och 5,8 miljoner euro 2019.

Anslagen till förbättringar i hemvården av äldre och utbyggnad av närstående- och familjevården avser att bromsa kostnadsökningen i äldrevården. Målet är att kommunerna räknat i nivån 2019 ska spara 180 miljoner euro. Statsandelen för basservice sänks med ett lika stort belopp.

Veteranerna ska få tryggad tillgång till rehabilitering och därför höjs anslagen med 50 euro per veteran. Dessutom är det tänkt att veteraner med lindriga skador ska få rätt till hemservice. Regeringen avsätter cirka 5 miljoner euro för ändamålet från och med 2017.

Forskning

Enligt planen för de offentliga finanserna omfattar besparingarna i sektorsforskningen inom social- och hälsovårdsministeriets förvaltningsområde 30 miljoner euro från och med 2017. Sparåtgärderna gäller forsknings- och utvecklingsinstitutet, projekt och specialstatsandelar till forskning och utbildning. De planerade nedskärningarna i budgetanslagen till Institutet för hälsa och välfärd innebär en minskning på 33 procent mellan 2013 och 2019. När resurserna minskar blir det viktigare att universiteten och sektorsforskningsinstitutet samarbetar ännu mer för att det ska finnas ett kvalificerat och vetenskapligt verifierat kunskapsunderslag för samhällseliga beslut, exempelvis data om effekter och kostnader av behandlingar.

Statens ersättning till enheter inom hälso- och sjukvården för forskningsverksamhet enligt lagen om specialiserad sjukvård uppgår till 15 miljoner euro om året (21,7 miljoner euro 2015). I beloppet ingår en minskning på 5 miljoner enligt regeringsprogrammet och en avskrivning för ett engångstillägg (1,7 miljoner euro). Statens ersättningar till hälso- och sjukvårdsenheters kostnader för läkar- och tandläkarutbildning uppgår till cirka 100 miljoner 2017 och till 101,7 miljoner från och med 2018.

Utlåtande ShUU 2/2015 rd

Konsekvensbedömning

I samband med ramen för statsfinanserna och budgetpropositionen analyserade en arbetsgrupp inom finansministeriet (Finansministeriets publikation 18/2015) möjligheterna att sammanföra frågor som gäller barnfamiljer och ensamboende (särskilt äldre). Arbetsgruppen föreslog att det för planen för de offentliga finanserna 2016—2019 görs en sammanställning av vilka ändringar som i hög grad påverkar barnfamiljer och ensamboende äldre och att det i slutet av planperioden görs en analys av deras effekter för försörjningen och välfärden i de båda befolkningsgrupperna.

Vid behandlingen av planen och budgeten har det lyfts fram att nedskärningarna i förmåner och övriga anpassningsåtgärder tillsammans kan drabba de mest utsatta hushållen hårt. Exempelvis kan ändringarna i bostadsbidraget, ersättningarna från sjukförsäkringen och klientavgifterna för pensionstagare ackumuleras och slå hårt mot deras försörjningsmöjligheter.

Utskottet menar att konsekvensbedömningarna måste förbättras för att riksdagen ska ha tillgång till nödvändig information som underlag för sina beslut. Inte minst med avseende på de social- och hälsovårdspolitiska målen är det viktigt att konsekvenserna av de åtgärder som läggs fram i budgeten och planen för de offentliga finanserna analyseras med avseende på olika befolkningsgrupper, bland annat pensionärer, barnfamiljer, arbetslösa och studerande, redan vid beredningen och konsekvenserna presenteras mer överskådligt. Också bedömningen i efterskott måste fortlöpande förbättras exempelvis genom att bedömningar görs årligen och nödvändiga åtgärder vidtas, om konsekvenserna för vissa befolkningsgrupper är större än beräknat.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Social- och hälsovårdsutskottet föreslår

att finansutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors 23.10.2015

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Tuula Haatainen sd
vice ordförande Hannakaisa Heikkinen cent
medlem Outi Alanko-Kahiluoto gröna
medlem Anna-Maja Henriksson sv
medlem Arja Juvonen saf
medlem Niilo Keränen cent
medlem Anneli Kiljunen sd
medlem Sanna Lauslahti saml
medlem Anne Louhelainen saf
medlem Aino-Kaisa Pekonen vänst
medlem Juha Pylväs cent

Utlåtande ShUU 2/2015 rd

medlem Sari Raassina saml
medlem Vesa-Matti Saarakkala saf (delvis)
medlem Annika Saarikko cent
medlem Kristiina Salonen sd
medlem Sari Sarkomaa saml
medlem Martti Talja cent
ersättare Sari Tanus kd (delvis).

Sekreterare var

utskottsråd Eila Mäkipää
utskottsråd Harri Sintonen.

Utlåtande ShUU 2/2015 rd

AVVIKANDE MENING 1

Motivering

Regeringen ökar ojämlikheten

Regeringens finans- och sysselsättningspolitik fungerar inte. Den stigande arbetslösheten återverkar på de offentliga finanserna och på människors privatekonomi och välfärd. Regeringens nedskärningar slår hårdast på de mest utsatta som har de sämst ställt i samhället: barn, barnfamiljer, förvärvsarbetande med låg lön, sjuka, personer med funktionsnedsättning, pensionärer och studerande. Dessa grupper är i olika hänseenden beroende av eller deras liv är kopplade till att de får bidrag från samhället. Regeringens strategier och planen för de offentliga finanserna 2016—2019 leder till ännu större ojämlikhet mellan människorna och ökande fattigdom.

Konsekvensbedömning av sparåtgärderna

Regeringen drar ner på anslagen till social- och hälsovård, sysselsättningsåtgärder och bildning utan att göra någon bedömning av de totala konsekvenserna. När inga konsekvensbedömningar görs, finns det ingen förståelse av hur orsak och verkan hänger ihop, eller de negligeras och sparbetingen orsakar merkostnader inom någon annan sektor eller i framtiden. Nedskärningarna slår extra hårt mot dem som i dag med nöd och näppe kan hålla sig ovanför fattigdomsgränsen och inte är beroende av de socialbidrag som är den sista utvägen. Nedskärningarna driver människor i fattigdom och regeringen bedömer ökningen av utgifterna för utkomststöd i underkant. Enligt vissa sakkunniga kommer hushållens ökande skuldsättning och bostadslösheten att slå hårt mot i synnerhet människor utanför arbetslivet. Vi behöver snabbt få en samlad bedömning av vad nedskärningarna, åtstramningarna och avgiftshöjningarna kommer att kosta samhället och hur de slår mot enskilda människor och hela grupper.

Högkvalitativ och tillgänglig basservice

Kommunernas medfinansiering sjunker samtidigt som behovet av insatser ökar bland annat på grund av åldersstrukturen. Basservicen i kommunerna försämras av nedskärningarna. Det ser man bland annat i regeringens planer på att luckra upp de kvalitetsrekommendationer som är avsedda att garantera god ålderdom och bättre äldreomsorg. Vidare vill regeringen tillåta att läroavtalselever, studerande inom social- och hälsovård och personer utan yrkesutbildning inom social- och hälsovård arbetar inom vården på mycket lösare villkor än nu. Dessutom försämras äldreomsorgen när de absoluta lägsta antalet vårdanställda inom serviceboende med heldygsomsorg och på ålderdomshem sänks från 0,5 till 0,4 per boende.

I kombination med de försämrade förmånerna kommer nedskärningarna i den kommunala servicen att ge låginkomsttagare och människor med stort servicebehov betydligt sämre villkor. Detta visar sig senare i sämre hälsa och välfärd, tyngre och dyrare vård och större behov av andra tjänster.

Utlåtande ShUU 2/2015 rd

Vårdreformen måste bli av

Social- och hälsovårdsreformen ska ge en kostnadsbesparing på tre miljarder euro för att minska hållbarhetsgapet. Vi ställer oss bakom målen att få bukt med kostnaderna, minska skillnaderna i hälsa och välfärd och införa servicekedjor som är sammanhållna i ett patientperspektiv. Reformen är nödvändig och den måste införas i rask takt. Men den strama tidsplanen får inte resultera i förhastade beslut. Parlamentarisk beredning vore den bästa lösningen för att en hållbar och genomförbar reformmodell. Vi anser det vara ett absolut krav att vårdområdena också är offentliga tjänsteleverantörer. Dessutom ska de kunna upphandla tjänster precis som nu. Våra allmänna välfärds- och hälsovårdstjänster har byggts upp och finansierats av oss alla tillsammans och de får inte offras på konkurrensens altare och vårdområdena bara ges en upphandlingsroll. En sådan modell ökar inte jämlikheten i hälsa och välfärd och ger inte heller några kostnadsbesparingar på sikt.

Klientavgifterna får inte höjas

Nästa år vill regeringen höja klientavgifterna inom social- och hälsovården så mycket att kommunerna får in 150 miljoner euro mer i avgifter. Reformen träder i kraft redan nästa år, men fortfarande vet vi inte vilka avgifter och vilka belopp den gäller. Det skapar större osäkerhet bland dem som anlitar vår gemensamma basservice. Sett i ett nordiskt perspektiv betalar vi i Finland höga klientavgifter och enligt OECD är det ojämlikheten i klientavgifterna och tillgången till tjänster som orsakar och uppehåller de stora skillnaderna i hälsa och välfärd mellan befolkningsgrupperna. Med sina medvetna val förvärrar regeringen läget ytterligare. Det är fel att ta ut allt större avgifter av människor med låga inkomster för basservice med stor relevans för människors hälsa och välfärd.

Indexförsämringarna av förmåner måste stoppas

Nästa år vill regeringen justera förmåner bundna till folkpensions- och konsumentprisindex trots att indexet kommer att vara negativt. Det betyder att förmånsbeloppen sjunker och det är här vi aldrig upplevt tidigare. Dessutom tänker regeringen låta indexen ligga kvar på den negativa nivån 2017—2019. Regeringen har gjort mycket reklam för sin höjning av garantipensionen med 23 euro, men med det negativa indexet blir höjningen bara 20 euro nästa och fram till 2019 har hela beloppet runnit ut i sanden av de stoppade indexhöjningarna. Regeringen skär i de primära förmånerna som är avsedda att garantera basal försörjning, och den gör det på ett mycket orättvist och orimligt sätt. Med allt detta driver regeringen människor i trångmål och tvingar dem att leva på utkomststöd i långa tider.

Bäste möjligheter att kombinera arbete och familj

Perioden 2016—2019 avsätter regeringen 10 miljoner euro extra för barnskyddet och hemhjälp tillbarnfamiljer. År 2019 är beloppet 25 miljoner euro. Tilläggsanslagen avser att verkställa socialvårdslagen från den förra regeringen. Anslagsökningarna är viktiga, tycker vi. Däremot är regeringens satsningar i övrigt på barnfamiljerna oroväckande små och oambitiösa. Möjligheterna att kombinera arbete och familj försämras i och med att den höjda dagpenningen för 30 dagar i samband med föräldradagpenningen sänks och semesterrätt vid föräldraledighet begränsas. Re-

Utlåtande ShUU 2/2015 rd

geringen lägger fram ett förslag om en mammalåda på 2 500 euro, men effekterna för jämställdheten kan ifrågasättas och kostnaderna kan uppgå till tiotals miljoner euro årligen. Förslaget är orättvist mot arbetsgivarna till män som är pappalediga länge och det uppmuntrar inte alls till jämnare fördelning av vårdansvaret i familjen. Ett bättre förslag hade varit att exempelvis förlänga pappaledigheten eller att förlänga rätten till moderskapspenning på 90 procent med ungefär två veckor från och med dag 56 för att motsvara ledighet med lön under tre månader enligt kollektivavtalen. Kostnadskalkylen är 13 miljoner euro. Ett annat sätt att hjälpa upp sysselsättningen bland mammorna vore att vidareutveckla den flexibla vårdpenningen från förra regeringsperioden. Nu föreslår regeringen kvalitetsmässiga försämringar i barnomsorgen och högre avgifter. Det försämrar för barnfamiljerna i många hänseenden. De planerade försämringarna i arbetslivet slår hårt mot i synnerhet kvinnorna, exempelvis böterna för den första sjukdagen. I värsta fall drivs kvinnor som har barn bort från arbetslivet och besparingarna förbyts till kostnader i slutändan.

Barnfattigdomen måste bekämpas

Regeringen struntar i barnfattigdomen och skär ner många förmåner och höjer avgifter som direkt berör barnfamiljerna och deras vardag. För familjer med låga inkomster är varje euro i barnbidrag viktig. Förra regeringsperioden fick låginkomsttagare kompensation för det sänkta barnbidraget genom ett barnavdrag i beskattningen. Nu ska regeringen slopa indexbindningen av barnbidraget och föreslår ingen ersättning för barnavdraget som tar slut 2018.

Likaså kommer många familjer att vara i en trängd situation när rätten till barnomsorg kringskärs vid arbetslöshet och föräldraledighet. Regeringen visar inget intresse för att hjälpa upp sysselsättningen bland kvinnor som har barn eller för att avskaffa barnfattigdomen. Tvärtom kommer ännu fler familjer att vara tvungna att ansöka om utkomststöd. Ett sätt att hjälpa familjerna ut ur fattigdomen vore att höja moderskaps-, faderskaps- och föräldradagpenningen till samma nivå som arbetsmarknadsstödet. Planen för de offentliga finanserna ökar ojämlikheten mellan barnen och försämrar därför varje barns möjligheter att växa upp i en miljö präglad av social samhörighet.

Besparingarna i arbetslöshetspengarna m.m. kräver god sysselsättningspolitik som motvikt

Regeringens planer på att sänka de inkomstrelaterade arbetslöshetspengarna med 200 miljoner euro är oacceptabla, när regeringen samtidigt underdimensionerar sysselsättningsanslagen och slopar 95 procent av anslagen för ungdomsgarantin. Inte heller regeringens ekonomiska politik eller satsningar på att skapa arbetstillfällen är särskilt övertygande. Det är kortsiktigt att skära i de primära förmånerna eftersom köpkraften här hemma minskar och kostnaderna för bostadsbidrag och utkomststöd stiger. Det är inte bra för sysselsättningen att människor drivs in i fattigdom. Samtidigt tvingas de till sysselslöshet och ett liv utan framtidsutsikter. Också reglerna om alterneringsledighet skärps och det försämrar möjligheterna för tusentals människor att pröva på arbetslivet under alterneringsvikariat.

Regeringen har föga förståelse för de faktorer som gör att människor är beroende av sociala trygghetsförmåner, när den försöker påverka läget med aktiverande förmåner och lägre arbetslöshetspengar. Regeringens åtstramningspolitik resulterar inte i ett enda nytt arbetstillfälle. I stället får de

Utlåtande ShUU 2/2015 rd

som redan nu har det svårt ännu svårare. Vi behöver ordentliga satsningar på sysselsättning, minskad långtidsarbetslöshet och bättre ungdomsgaranti.

Avslutningsvis

Precis som regeringen tycker också vi att det är viktigt att utveckla välfärdsstaten. Men det kräver förmåga att utmönstra föråldrade modeller och fortlöpande utvärdera strukturer. Det betyder att de sociala trygghetsreglerna måste anpassas till människors behov och social- och hälsovården ses över för att vård ska ges vid rätt tidpunkt och vara verkningsfull, men också att de gemensamma resurserna inte används till att göra ekonomisk vinning.

Regeringens förbehållslösa öppenhet för nya lösningar genom försök och avreglering börjar dock alltmer likna en ideologisk avveckling av den nordiska välfärdsstaten. Solidaritet, jämlikhet och jämställdhet är kärnan i den nordiska modellen. I stället gör planen för de offentliga finanserna att finländarna måste ta större eget ansvar och familjen och de anhöriga ta över vård och omsorg i många fall utan minsta hänsyn till konsekvenserna för deltagandet i arbetslivet och skatteintäkterna eller jämställdheten mellan människor och människors möjligheter att få hjälp. Regeringen försämrar villkoren för både löntagarna och familjerna. Den skär ner de primära förmånerna och driver in allt fler i fattigdom och tvingar dem att ansöka om utkomststöd. Regeringen förefaller inte vara intresserad av de uppseglade sociala orättvisorna utan viftar bort de experter som pekar på frågorna och låter bli att göra samlade bedömningar av läget. Den springande punkten är om över huvud taget någon av regeringens nedskärningar i förmåner, höjningar av avgifter eller försämringar i samhällstjänster genererar några som helst besparingar på lite längre sikt. Ett av de viktigaste målen med social- och hälsovårdspolitikerna är att solidariskt trygga förutsättningarna för ett gott liv och likvärdigt människovärde för var och en.

Avvikande mening

Vi föreslår

att finansutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors 23.10.2015

Tuula Haatainen sd
Anneli Kiljunen sd
Kristiina Salonen sd
Outi Alanko-Kahiluoto gröna
Aino-Kaisa Pekonen vänst.

Utlåtande ShUU 2/2015 rd

AVVIKANDE MENING 2

Motivering

Allmänt

Det ekonomiska läget i Finland är just nu svårt. Statsskulden växer och vi måste öka sysselsättningen för att vända skuldsättningstrenden. Förutom satsningar på arbetsplatser och utveckling måste man också se över utgifterna och strukturera om.

Undertecknad är medveten om de stora utmaningar vi har framför oss för att kunna vända ekonomin och är också beredd att göra strukturella förändringar och se över de processer vi har i dagens läge. Regeringen riktar dock sina sparåtgärder på fel målgrupper, speciellt då det gäller social- och hälsovården. De sparåtgärder som regeringen planerar slår hårt mot de som redan har det svårt ställt i vårt samhälle, bl.a. pensionärerna, ensamförsörjarna och ungdomarna. De nödvändiga åtgärderna vi nu ska genomföra ska vara rättvisa och jämlika. Regeringen har inte presenterat tillräckliga konsekvensbedömningar på de planerade inbesparningarna: hur påverkar sparåtgärderna målgrupperna, ger en inbesparning på ett område ökade kostnader på ett annat? Tyvärr saknas just dessa konsekvensbedömningar och aspekter i de budgetramar regeringen presenterat. Viktiga utgångspunkter inför budgetbehandlingen bör vara allas rätt till jämlik vård och trygghet.

Social- och hälsovårdsreformen

Regeringen har i sitt regeringsprogram aviserat att en reform av social- och hälsovården ska genomföras. I detta skede vet vi fortfarande för lite om vad reformen kommer att innehålla och hur den ska genomföras. Det är oklart vilka eventuella andra uppgifter de självstyrande områdena är tänkta att få, hur det demokratiska inflytandet skall tryggas i vårdpolitiken och hur framförallt de förebyggande åtgärderna som gäller hälsa och välfärd skall kunna stärkas på sikt. Diskussionen har hittills fokuserat på antalet vårdområden och andra frågor kring förvaltningen, då den istället borde vara patient- och kundfokuserad. Det vore viktigt att social- och hälsovårdsreformen inte genomdrivs på specialsjukvårdens villkor, så att socialvården, äldreomsorgen och primärhälsovården kommer i andra hand. Vi behöver också framledes tillräckligt med sjukhus med dygnet runt jour, så att befolkningens behov kan garanteras på enahanda villkor runt om i landet. Målet med reformen måste vara en så jämlik och kvalitativ vård som möjligt, med fungerande vårdkedjor. Närhetsaspekten och tillgången till närservice får inte förbises.

Innan reformen genomförs bör regeringen även satsa på att göra en ordentlig konsekvensbedömning av hur de språkliga rättigheterna garanteras. Medborgarna skall även efter reformen kunna lita på att det får sin vård och omsorg på landets nationalspråk finska eller svenska, och att servicen också fungerar i praktiken.

En trygg ålderdom

Trygghet är otroligt viktigt i en människas liv. Likaså är det viktigt att man kan lita på att det finns ett nätverk som hjälper en då man inte längre klarar av att ta hand om sig själv. Regeringens po-

Utlåtande ShUU 2/2015 rd

litik främjar inte känslan av trygghet, tvärtom. Regeringen planerar att skära i pensionärernas bostadsbidrag, höja självriskan för mediciner och för reseersättningar, höja vårdavgifter och frysa pensionsindexet. Detta skapar en stor oro bland pensionärerna och drabbar de som redan i dagens läge har låga pensioner. Man ska inte behöva välja mellan att köpa mat eller mediciner, pensionen ska garantera en dräglig livsnivå. Alla människor har rätt att känna en grundtrygghet i vardagen.

Av Finlands 1 434 500 pensionärer har 190 000 så låg pension att de behöver bostadsbidrag och den skisserade maximala nedskärningen på 60 euro per månad skulle drabba ca 90 000 finländare. Regeringen bereder ett lagförslag gällande detta där pensionärernas bostadsbidrag enhetligas med det allmänna bostadsbidraget. I regeringens lagförslag nämns 60 euro som tak för maximal månatlig nedskärning på individnivå. Det kan i värsta fall betyda upp emot tio procent av en pensionärs månatliga inkomst.

Regeringen har försummat att bedöma den kumulativa effekten för den enskilda pensionstagaren då det gäller åtgärderna som försämrar pensionärernas förmåner. Regeringen är i sig på rätt väg då det gäller att skapa ett enhetligt bostadsbidragssystem, men man har valt en alltför hård metod. Samtidigt som man övergår till ett enhetligt system, borde regeringen på allvar hitta lösningar för att skapa ett gemensamt självrisktak för mediciner, vårdkostnader och resekostnader. Genom detta kunde man undvika att de med de lägsta pensionerna och stort vårdbehov drabbas hårt. Självriskerna borde förenhetligas. I Sverige tillämpar man ett sådant system där människans helhets-situation beaktas. Regeringen borde utreda möjligheterna att ta i bruk ett liknande system i Finland.

Dags för ett rättvisare närvårdarsystem

Närståendevårdarna gör en otrolig viktig insats för det finländska samhället. De tar hand om sina närstående som inte annars skulle klara av vardagen hemma. Inom äldreomsorgen har närståendevårdarna redan idag en mycket betydande roll i och med det stora arbete de gör för att den vårdbehövande ska kunna bo hemma så länge som möjligt. Systemet innebär stora inbesparingar vad gäller samhällets vårdkostnader.

Ersättningen som närståendevårdarna får betalas ut av kommunerna. Detta är problematiskt eftersom kriterierna för närståendevårdarnas ersättning varierar mellan kommunerna och detta sätter närståendevårdarna i en ojämlik ställning. Detta är inte rättvist. Närståendevårdarnas arbete är lika värdefullt oberoende av i vilken kommun personen råkar bo. Systemet bör ses över. För att skapa ett mera rättvist system bör utbetalningen av närståendevårdarnas ersättning på sikt överföras till FPA på lika grunder.

Ensamförsörjande

Utredningar visar att hushåll med en ensamförsörjande förälder är mer beroende av utkomststöd för sitt uppehälle än andra barnfamiljer. Idag påverkar ensamförsörjartillägget storleken på utkomststödet. Dagens utkomstskyddssystem leder till att det som staten ger med ena handen, tar kommunen med den andra. För att de allra fattigaste ensamförsörjarhushållen skall ha en nytta av

Utlåtande ShUU 2/2015 rd

ensamförsörjartillägget måste kopplingen till utkomststödet slopas. Det ter sig orättvist att de i dagens läge i många fall går miste om nyttan med barnbidragets ensamförsörjartillägg.

Längre arbetsliv

Regeringen har meddelat att de vill satsa på att förlänga finländarnas arbetskarriärer för att öka Finlands konkurrenskraft. Samtidigt föreslår regeringen att AURA-stödet för arbetsrelaterad rehabilitering slopas. Målet att få finländarna att jobba längre är bra. Därför är det kortsiktigt att regeringen väljer att slopa AURA-stödet.

Asylsökandes rättigheter

Kvinnor som beviljats asyl i Finland har rätt till moderskapsförpackningen, men de kvinnor som kommit till Finland men ännu väntar på beslut om asyl får ingen moderskapsförpackning. Det är självklart, att de som väntar på beslut har minst lika stort behov av all hjälp och stöd som de kan få med sitt nyfödda barn. Därför anser undertecknad att även denna grupp borde få moderskapsförpackningen. Något som borde förverkligas under ramperioden, så snart som möjligt.

Avvikande mening

Jag föreslår

att finansutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors 23.10.2015

Anna-Maja Henriksson sv.